

СЛОВНИКИ:

їх роль у збереженні та
збагаченні української мови

План:

- 1)Лексикографія як розділ мовознавства.
- 2)Історія українського словникарства.
- 3)Види словників.
- 4)Зразки словникових статей.
- 5)Написання характеристики.

Лексикографія як розділ мовознавства:

ЛЕКСИКОГРАФІЯ, СЛОВНИКАРСТВО – ЦЕ РОЗДІЛ МОВОЗНАВСТВА, ЩО ПОВ'ЯЗАНИЙ ЗІ СТВОРЕННЯМ СЛОВНИКІВ ТА ОПРАЦЮВАННЯ ЇХ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД.

ЛЕКСИКОГРАФІЯ ТІСНО ПОВ'ЯЗАНА З ЛЕКСИКОГРАФІЄЮ .

ВИНИКЛА ВОНА ЧЕРЕЗ ПРАКТИЧНУ НЕОБХІДНІСТЬ ПОЯСНЕННЯ НЕЗРОЗУМІЛИХ СЛІВ, ЯКЕ ПОЧАТКОВО ЗДІЙСНЮВАЛОСЯ У ВИГЛЯДІ ГЛОС, ТОБТО ТЛУМАЧЕННЯ НАПИСІВ НА ПОЛЯХ В ТЕКСТІ.

Історія українського словникарства

ПОЧАТКИ СЛОВНИЦТВА В УКРАЇНІ СЯГАЮТЬ 16 СТ.:

УКЛАДАННЯ РУКОПИСНИХ «АЛЬФАВИТІВ» І

«АЗБУКОВНИКІВ» СЕБТО ТЛУМАЧЕНЬ БІБЛІЗМІВ,

ГРЕЦИЗМІВ І НЕЗРОЗУМІЛИХ

ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНІЗМІВ З БІБЛІЇ Й ЦЕРКОВНО-

РЕЛІГІЙНОЇ ЛІТЕРАТУРИ; З НИХ ВИНИКЛИ ПЕРШІ

ДРУКОВАНІ СЛОВНИКИ «ЛЕКСИС ...» Л. ЗИЗАНІЯ

З'явилися цінні праці з діалектології та етнографії.
Велосся зби-рання матеріалів, були спроби
укладання словників.

Перші словники:

**«Словарь малорусского наречія» О.
Афанасьєва-Чужбинського (1855).**

**У 1874 році у Києві вийшов перший російсько-
український слов-ник «Опыт русско-
украинского словаря» М. Левченка**

1925 році словник Б. Грінченка перевидано фотографічним способом.

У 1989 році з'явився словник, в якому поєднуються відомості про написання, вимову з інформацією про особливості слововживання.

У 1989 році «Словник труднощів української мови» за редакцією С.Я. Єрмоленко .

У 1993 році надруковано «Фразеологічний словник української мови»

«Кожен, хто зве себе письменним українцем, мусить конче мати в своїй хаті... українського словника й частіш заглядати до нього, бо без цього літературної мови не навчитися», – писав (І. Огієнко).

**Залежно від призначення і
характеру пояснення
словникового матеріалу
словники поділяються на:**

енциклопедичні

лінгвістичні

В *енциклопедичних* словниках розкривається зміст поняття – подається опис предметів, явищ, подій, міститься інформація про видатних державних та політичних діячів, учених, діячів культури

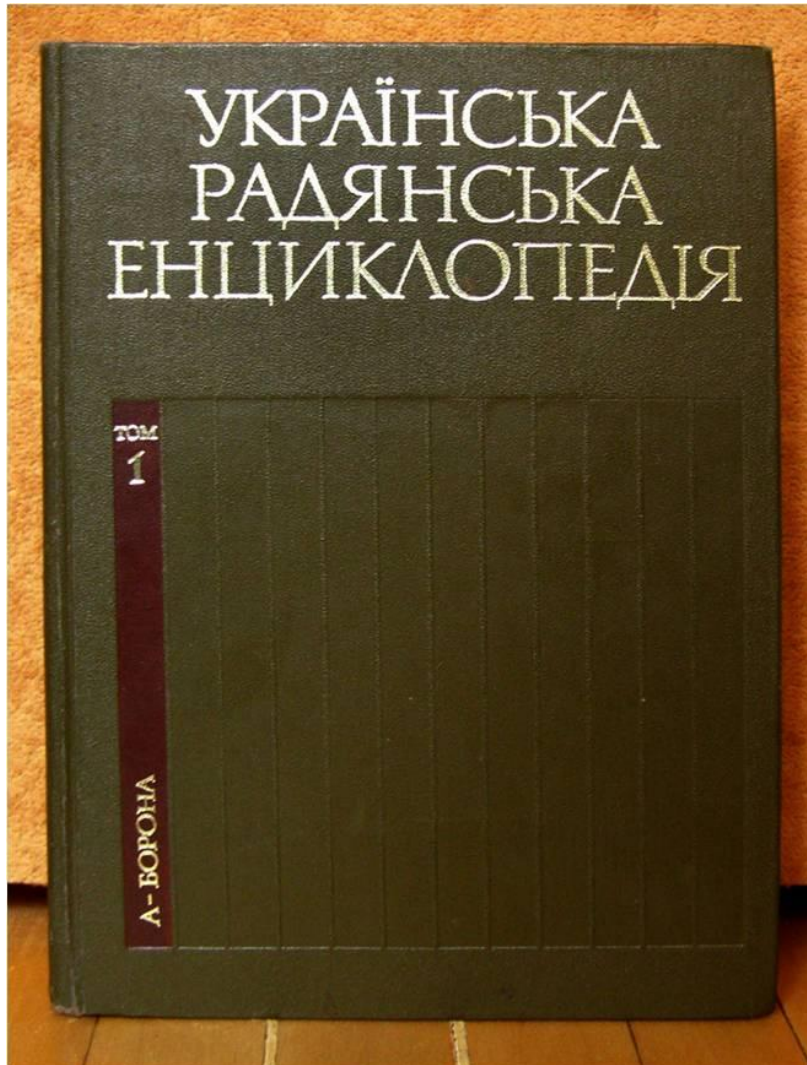
Енциклопедичні словники бувають:

Загальні (універсальні)

Галузеві (спеціальні)

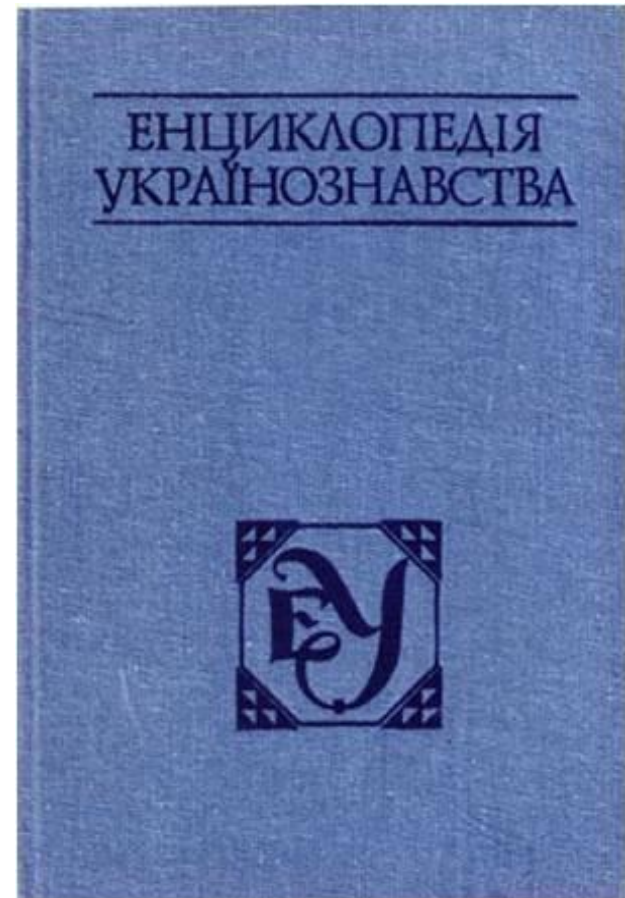
Загальні (універсальні)

*Перше видання в
17 томах
(1959-1965)*

*Друге видання у
12 томах
(1977-1985)*

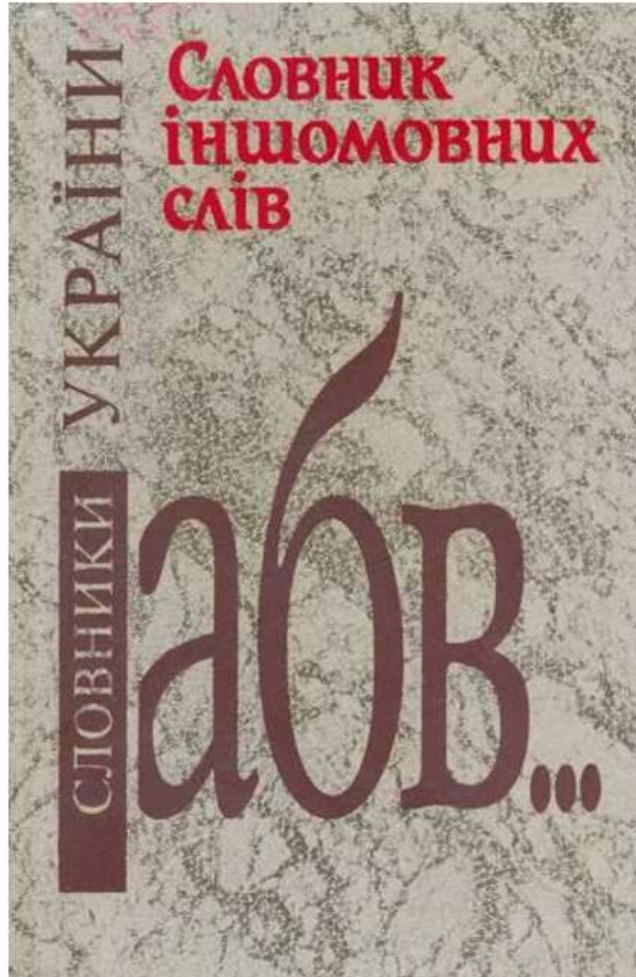
Галузеві (спеціальні)

Лінгвістичні словники бувають

- Багатомовні
- Двомовні
- Одномовні

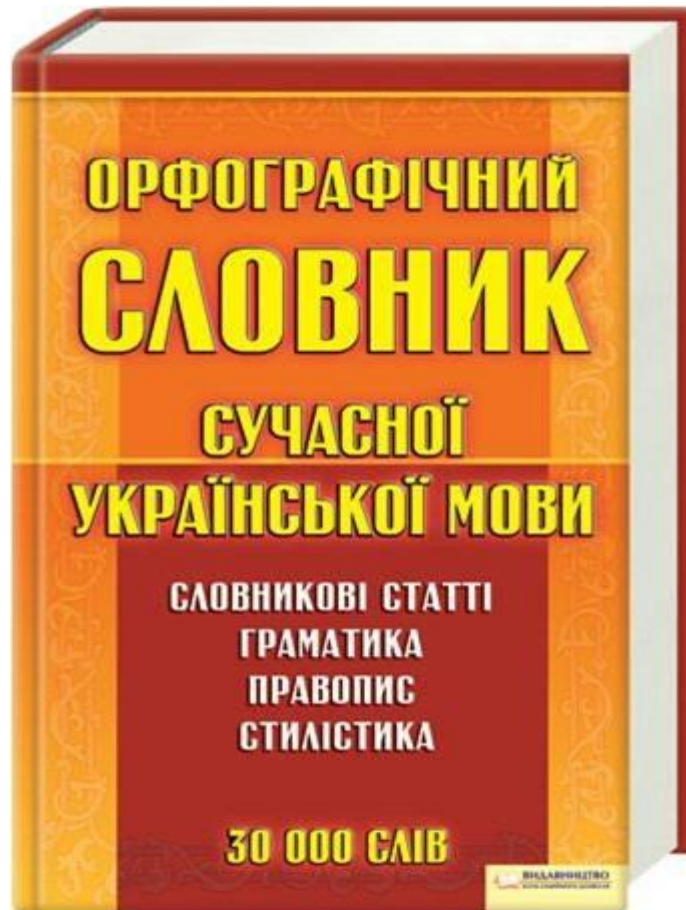
Словники іншомовних слів

- містять слова, запозичені рідною мовою з інших мов, пояснюється, з якої мови і якого слова та його форми засвоєне кожне з них, розкривають його значення

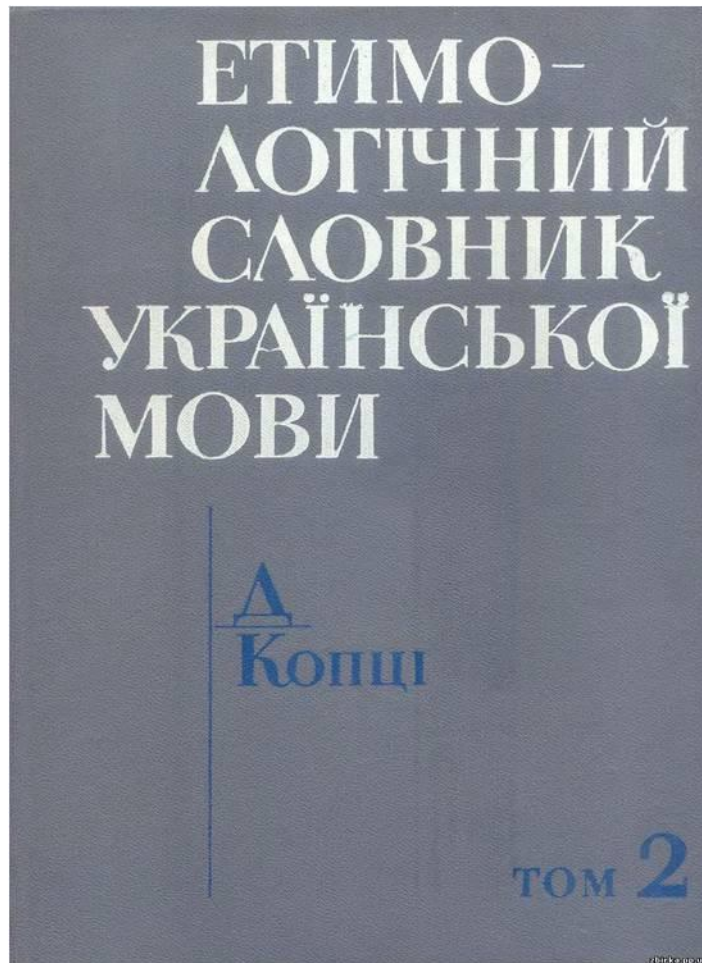

Орфографічні словники

- Подають слова в алфавітному порядку в їх нормативному написанні, вказується наголос, форми слова, закінчення родового відмінка, подеколи – орудного та місцевого відмінків однини та називного відмінка множини, морфемна варіативність

Етимологічні словники

- розкривають відомості про походження слів, їх первинне значення, подають прадавні форми слова і вказують зміни, яких зазнавало слово в процесі становлення мови

Термінологічні словники

- зібрані і систематизовані терміни відповідно до галузевої належності, пояснюється їхнє значення, названо походження

Зразок словникової статті робочого термінологічного словника:

(проблема художнього часу, простору, ритму)

- 1) термін українською мовою * ;
  - 2) термін мовою оригіналу, у дужках вказати , якою;
  - 3) значення, у якому вжито даний термін;
  - 4) контекст;
  - 5) переклад контексту українською мовою;
  - 6) хто першим ужив термін (якщо це відомо);
  - 7) повна паспортизація джерела;
  - 8) примітки.
- У кінці - вказати своє прізвище .

Наприклад:

Точковий простір

Точечное пространство (рос.)

вжито у значенні не заданої послідовності епізодів, яка піддається переміщенню.

"Точечное пространство имеется в парной оппозиции с отграниченными (линейными) эпизодами" (Ю.Лотман. Проблема художественного пространства в прозе Гоголя- С.9)

"Точковий простір наявний при парній опозиції з інакше відмежованими (лінейними) епізодами."

Ю. Лотман

Лотман Ю. Проблема художественного пространства в прозе Гоголя. /Ученые записки Тартуского госуниверситета. Вып.209. Тарту, 1968. С.5-51.

Схема написання характеристики на студента:

- 1. Загальні відомості про студента** (вік, клас, стан здоров'я, успішність навчання).
- 2. Спрямованість особистості** (особиста, громадська чи ділова). Потреби і інтереси. Погляди і переконання. Свідомість і поведінка. Прагнення, мрії, ідеали.
- 3. Темперамент** (сила, урівноваженість і мобільність нервових процесів; динаміка психічної діяльності).
- 4. Характер.** Риси у ставленні до інших людей: доброта, чесність, принциповість і т.д. Риси у ставленні до класу і школи: боротьба за честь класу, солідарність, переживання успіхів і неуспіхів класу і школи. Ставлення до праці і навчання, наполегливість, активність, сумлінність, дисциплінованість, працелюбність. Інші індивідуальні позитивні і (якщо є) негативні риси.
- 5. Здібності і нахили** (загальні і специфічні).

6. Емоційно-вольова сфера

7. Навчання і праця (ставлення до навчання, успішність і дисциплінованість, сформованість пізнавальних умінь і навичок.

8. Самооцінка (завищена, адекватна), вимогливість до себе, самокритичність і її дієвість, ставлення до самовиховання.

9. Місце у колективі: співробітництво, товариськість, дружелюбність, авторитет у колективі, ставлення до порушень поведінки у колективі.

10. Педагогічні висновки. Рекомендації щодо можливих заходів корекції у виховній роботі з даним учнем з боку учителів, класного колективу і самого школяра.

Дякую за увагу!